

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วิชานาฏศิลป์ เป็นศาสตร์ที่มีการศึกษาที่ไม่มีวันจบสิ้น จากการศึกษาในตามแบบโบราณที่ครูผู้สอนจะอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดกระบวนการทำรำให้กับผู้ที่เป็นศิษย์ ตามความเหมาะสมทั้งจากรูปร่าง หน้าตา บุคลิก รวมไปถึงนิสัยและพฤติกรรมที่ครูจะเป็นคุณ สังกัด ดังนั้นความผูกพันระหว่างครูกับลูกศิษย์จึงความสัมพันธ์ที่มาก เพราะครูจะต้องใกล้ชิดกับศิษย์ เปรียบได้กับเป็นพ่อแม่ ที่ดูแลอบรมให้ความรู้ เลี้ยงดู สั่งสอนให้เป็นคนดีมีความรู้ต่อไป

ในการศึกษาเรียนรู้ในวิชานาฏศิลป์จากอดีตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ครู จากเดิมที่ต้องให้ความใกล้ชิด กับลูกศิษย์ ก็เหลือเพียง การให้ความรู้ในศาสตร์ สาขาของตนเท่านั้น แต่ถึงอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างครูและศิษย์ก็ยังคงผูกพันต่อไป ฉะนั้น การศึกษาวิชานาฏศิลป์จึงได้ถูกบรรจุไว้เป็นวิชาชีพหนึ่งที่มีกระทรวงศึกษาธิการรองรับการเป็นวิชาชีพแขนงหนึ่งในหลักสูตร และจากเดิมที่การเรียนวิชานาฏศิลป์จะศึกษาในบ้าน วง ของครูผู้สอน ก็ได้ปรับเปลี่ยนเป็นสถานศึกษาต่างๆ ที่เปิดเป็นหลักสูตรการเรียนรู้อันสาขาวิชานี้

และในปี 2531¹ สภาการฝึกหัดครูได้พิจารณาอนุมัติให้วิทยาลัยครูเปิดสอนหลักสูตรวิทยาลัยครู ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และสาขาศิลปศาสตร์ ขึ้นในปีพ.ศ. 2528 โดยฉบับปรับปรุง 2531 ได้มีพัฒนาเพิ่มเติมหลักสูตรวิชานาฏศิลป์และการละคร ระดับปริญญาตรี สาขาศิลปศาสตร์ ขึ้นในวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏจันทรเกษมได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์และการละคร ซึ่งจะส่งผลคือการสร้างการพัฒนาและผลิตผลงานของบุคลากรทางวิชาชีพนาฏศิลป์ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมเจตคติและค่านิยมในการอนุรักษ์และส่งเสริมนาฏศิลป์และการละคร วัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของโปรแกรมวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ในเรื่องของการผลิตบัณฑิตที่กล่าวว่า “เพื่อให้บัณฑิตมีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์” จากวัตถุประสงค์ในข้อนี้ ได้สอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร ซึ่งนักศึกษาจะเรียนรู้รายวิชาในสาขา อาทิเช่น รำพื้นฐาน กิจกรรมฟ้อนรำ บัลเลต์ กิจกรรม

¹ โปรแกรมวิชานาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม , สรุปผลการดำเนินงานของโปรแกรมวิชานาฏศิลป์ (เอกสารอัดสำเนา , 2548) , หน้า 1 .

การสร้างละคร การแสดง การกำกับการแสดง เป็นต้น นอกจากนี้ทางโปรแกรมวิชานาฏศิลป์ได้บรรจุรายวิชา ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางด้านนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร (2054901) เป็นวิชาหนึ่ง ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรสำหรับนักศึกษาให้สาขานี้ได้ศึกษาก่อนที่จะการศึกษาเป็นบัณฑิต ซึ่งเนื้อหาของรายวิชานี้มีดังนี้

คำอธิบายรายวิชา ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางด้านนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร (2054901) “เขียนผลงานการค้นคว้าในหัวข้อที่ได้รับความเห็นชอบจากภาควิชา หรือกำกับการแสดงที่ได้รับความเห็นชอบจากภาควิชา 1 เรื่อง และจัดทำคู่มือการกำกับการแสดง รายงาน และสรุปผลงานส่งหรือเขียนบทละครเรื่องยาวที่ได้มาตรฐาน 1 เรื่อง รวมทั้งออกแบบฉาก เครื่องแต่งกาย เน้นแนวทางการแสดงหรือประดิษฐ์ชุดการแสดงที่ได้มาตรฐาน เขียนคู่มือประกอบการแสดง และทำสไลด์พร้อมบันทึกเสียงเพลง หรือบันทึกวีดิทัศน์ทำรำ (เลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งและต้องสอบปากเปล่าด้วย)”²

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชานี้ เพื่อให้ศึกษาค้นคว้า และประดิษฐ์หรือสร้างงานเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย หรือการเขียนบทละครและกำกับการแสดงแล้วจัดทำเป็นรายงานสรุปผลงานส่ง โดยงานดังกล่าว หากเป็นการประดิษฐ์ทำรำ จะต้องสมบูรณ์ตั้งแต่การประดิษฐ์ทำรำ ออกแบบเครื่องแต่งกาย ฉาก แสง เสียง บทเพลง หรือหากเป็นการสร้างละครจะต้องเริ่มตั้งแต่การเขียนบทละคร การกำกับการแสดง การออกแบบฉาก การแต่งกาย แสง เสียง การทำสไลด์พร้อมบันทึกเสียง บันทึกวีดิทัศน์ ทำรำ จากวัตถุประสงค์ของรายวิชาผลงานค้นคว้าริเริ่มทางด้านนาฏศิลป์และศิลปะการละคร จะเห็นว่ามุ่งเน้นให้นักศึกษา ได้ค้นคว้าสร้างผลงานในลักษณะของศิลปการแสดง โดยให้นักศึกษานำความรู้ที่ได้ศึกษามาตลอด 4 ปีนำมาสร้างสรรค์ผลงานออกมาแล้วนำเสนอผลงานออกสู่สาธารณชนต่อไป

และในปี 2538 เป็นต้นมาโปรแกรมวิชานาฏศิลป์ ได้ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี สาขา นาฏศิลป์และการละคร ออกมาสู่สังคมตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรม และบัณฑิตเหล่านั้นก็ได้ผลิตผลงานค้นคว้าริเริ่มทางด้านนาฏศิลป์และการละคร ออกสู่สาธารณชน เพื่อเป็นการยืนยันถึงศักยภาพและคุณภาพของบัณฑิตเหล่านั้น โดยบัณฑิตแต่ละรุ่นจะมีผลงานออกมาดังนี้

² วิทยาลัยครูจันทระเกษม , รหัสและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรวิทยาลัยครู ฉบับปรับปรุง 2536 (เอกสารอัดสำเนา , 2536) , หน้า 565 .

- 1 ระบายนาบัว หมู่เรียน ศศ.บ.12(4)/1 ปีพ.ศ. 2538
- 2 ระบายเบญจรงค์ หมู่เรียน ศศ.บ.13(4)/2 ปีพ.ศ. 2539
- 3 การแสดงเชิงบูชาพระอุรังคธาตุ หมู่เรียน ศศ.บ.16(4)/4 ปีพ.ศ. 2541
- 4 การศึกษาวิจัย การประดิษฐ์ชุดการแสดงระบำ บุปผามหาหงส์ หมู่เรียน ศศ.บ.18(4)/5 ปีพ.ศ. 2543
- 5 การศึกษาวิจัย การประดิษฐ์ชุดการแสดงระบำ นาฏยลีลาศ หมู่เรียน ศศ.บ.19(4)/1 ปีพ.ศ. 2544
- 6 การศึกษาทำรำแม่บทใหญ่ กรณีศึกษาทำรำตัวนาง รังสรรค์ระบำ อาสิรวาทราชภัฏนาฏศิลป์ หมู่เรียน ศศ.บ.20(4)/8 ปีพ.ศ. 2545
- 7 การศึกษาทำรำฟ้อนแม่บทอีสานและทำรำแม่บทใหญ่ รังสรรค์ระบำ นฤตยนิมิตศิลป์ หมู่เรียน ศศ.บ.21(4)/1 ปีพ.ศ. 2546
- 8 การศึกษาการบวงสรวงองค์พระธาตุพนมของเหล่าพญานาค รังสรรค์ระบำ นาฏนาคราช หมู่เรียน ศศ.บ.22(4)/1 ปีพ.ศ. 2547
- 9 การศึกษาค้นคว้าวิจัยสร้างสรรค์ ระบำศรีพทุทเศศวร หมู่เรียน ศศ.บ.5(4)/2 ปีพ.ศ. 2547

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา จะมีผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์และศิลปะการละครในรูปแบบต่างๆที่นำเสนอออกมาสู่สาธารณชนจนถึงปัจจุบัน รวม 9 ผลงาน ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ตลอดระยะเวลา 4 ปี ของนักศึกษา โดยนักศึกษาจะนำผลจากเรียนรู้เหล่านั้นนำมาถ่ายทอดออกมาผ่านในรายวิชาผลงานค้นคว้าริเริ่มทางด้านนาฏศิลป์และศิลปะการละคร จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าการสร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้น นักศึกษามีแนวคิด รูปแบบ ตลอดจนกระบวนการการสร้างสรรค์ผลงานเป็นอย่างไร สามารถศึกษาถึงแนวโน้มของผลงานที่ผ่านมาได้ ซึ่งจะเป็นการศึกษาในลักษณะของการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดลำดับความคิด กระบวนการการสร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อไป สำหรับนักศึกษาในสายวิชาชีพนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหารูปแบบของการแสดงในการสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการ ขั้นตอน การสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร

ขอบเขตของงานวิจัย

ศึกษาผลงานคันทวาริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี 4 ปี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขานาฏศิลป์และการละคร โปรแกรมวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 – 2547

วิธีการดำเนินวิจัย

1. ศึกษาจากผลงานคันทวาริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร ในรูปแบบของงานวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลฐานข้อมูลเบื้องต้น จัดเก็บเป็นระบบ วิเคราะห์หารูปแบบของผลงาน
2. ศึกษาจากผลงานคันทวาริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร ในรูปแบบของวิดิทัศน์ เป็นข้อมูลสนับสนุนเอกสารงานวิจัย
3. ศึกษาจากเอกสารงานวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงาน การประดิษฐ์ท่ารำ เต้น หนังสือทางด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการทำงานในการสร้างสรรค์ผลงาน
4. วิเคราะห์ข้อมูล จากการคันทวาริเริ่ม หาข้อสรุป รูปแบบ กระบวนการ ขั้นตอนการสร้างสรรค
5. สรุปผลข้อมูล จัดพิมพ์นำเสนอเป็นงานวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลงานคันทวาริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละคร หมายถึง รายวิชาหนึ่งที่ นักศึกษาสาขานาฏศิลป์และการละคร ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 จะต้องลงทะเบียนเรียนเป็นวิชาสุดท้ายก่อนจะจบการศึกษา โดยนำเอาความรู้จากการเรียนมาประมวลและสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านการแสดง 1 ชุด แล้วนำเสนอผลงานเผยแพร่สู่สาธารณชน

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการฟ้อนรำ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง เพียบพร้อมไปด้วยความวิจิตรบรรจงอันละเอียดอ่อน

ระบำ หมายถึง การฟ้อนรำเป็นชุด เป็นศิลปะการรำเป็นหมู่ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยคำนึงถึงความพร้อมเพรียงในการใช้ลีลาท่ารำ ความสวยงามของการแต่งกาย การแปรแถว การจัดชุด เป็นสำคัญ ทั้งนี้รวมไปถึงระบำของท้องถิ่น ซึ่งการแต่งกาย ภาษา ทำนองเพลง และลีลาท่ารำ จะออกไปตามท้องถิ่นนั้นๆ เช่นทางภาคเหนือ ได้แก่ฟ้อนต่างๆ อีสานได้แก่เซิ้ง เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงรูปแบบของผลงานในการสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละครของนักศึกษา สาขานาฏศิลป์และการละคร
2. ทราบถึงกระบวนการ ขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานค้นคว้าริเริ่มทางนาฏศิลป์หรือศิลปะการละครของนักศึกษา สาขานาฏศิลป์และการละคร